

קריאת המגילה – עיקר ענין הפורים

אף שיש בפורים עוד כמה מצוות, משלוח מנות ומתנות לאביונים ועוד, הנה העיקר הוא קריאת המגילה.

ולכן אין מברכים בפורים על שאר המצוות חוץ מאשר "על מקרא מגילה"¹. ואף שיש לכיין בעת הברכה להוציא גם את המצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים¹ – הרי נוסח הברכה הוא "על מקרא מגילה" דוקא!

ויתירה מזו: גם שתי הברכות "שעשה נסים" ו"שהחיינו", שהן על "עיצומו של יום", ולכן גם מי שנמצא במדבר ואין לו מגילה חייב לברך שתי ברכות אלו – הרי התקנה היא לברך ברכות אלו בעת קריאת המגילה דוקא (כאשר יש מגילה וקורין בה), כיון שקריאת המגילה היא עיקר ענינו של פורים, ובה מתבטא עיצומו של יום הפורים.

(תורת מנחם התועדויות, יא, עמ' 131)

הערך שם ה' ממגילת אסתר

מגילת אסתר שונה משאר ספרי הקודש בזה שלא מופיע בה שם ה',¹ מה הסיבה לכך ומהי משמעות הענין?

בפשטות יש לומר, שבכך מצוינת דרגת הקדושה שישנה במגילה, הנמוכה משאר הספרים, שאין בה קדושת שם הוי". הסבר הדבר על דרך הפשט, כתב האבן עזרא², שכיון ש"העתיקה הפרסיים ונכתבה בדברי הימים של מלכיהם והם היו עובדי גילולים, והיו כותבים תחת

(1) ראה מגן אברהם ארח חיים סימן תרצ"ב ס"ק א. (2) בפתחתו למגילת אסתר. (1) פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו. תורה אור ק, ב.

השם הנכבד והנורא שם תועבותם... והנה כבוד השם שלא יזכירנו מרדכי במגילה".

אך עם זאת, ידוע³ שבפנימיות הענינים באה עובדה זו, שלא מוזכרים במגילה השמות הקדושים, לרמז לנו שענין המגילה קשור לדרגה⁴ גבוהה של אלוקות, דרגה נעלית משמות הקדושים ("אנכי מי שאנכי — דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא"⁴).

זה הוא גם פירוש הגמרא⁵ "אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר". העלמת והסתרת האלוקות ("הסתר אסתיר") במגילה נובעת מ"אנכי", עצמותו ומהותו יתברך, ואינה יכולה לבוא לידי גילוי, ואפילו השמות הקדושים מהוים לה הגבלה.

(לקוטי שיחות כא, עמ' 201)

זמני קריאת המגילה

"מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו"¹. קריאת המגילה בימים י"א י"ב וי"ג באדר היא קולא שהקילו חכמים לבני הכפרים, וכלשון רש"י² "שהכפרים נתנו להם חכמים רשות להקדים קריאתה", אבל זמן הקריאה העיקרי הוא בי"ד וט"ו. ואם כן, צריך להבין, כאשר המשנה קובעת את זמני הקריאה — מדוע מתחילה המשנה עם הזמן של י"א ולא עם הזמן העיקרי של קריאת המגילה, בי"ד וט"ו?

אמנם, כך הוא סדר הימים בחודש — אך המשנה באה הרי לבאר את ההלכות של מצות קריאת המגילה, ובזה עדיף היה להקדים את עיקר קיום המצוה, בזמנו האמיתי, ורק אחר כך לציין גם הזמנים שחכמים הקילו לקרוא בהם!

כן יש לדייק בלשון המשנה "מגילה נקראת", מדוע נקט בלשון זה "מגילה נקראת" ולא כלשון הרגיל "קורין את המגילה"³?

(1) מגילה ב, א.
(2) שם ד"ה אלא.
(3) כז הקשו הריטב"א וטורי אבז ועוד.

(3) תורה אור שם.
(4) לקוטי תורה פנחס פ, ב.
(5) חולין קלט, ב.

ויש לומר ההסבר בזה:

המשנה נוקטת בסדר הזה דוקא כדי להשמיענו חידוש, שאף שהסיבה לקריאת המגילה ב"א ב"ב ובי"ג היא משום ש"חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה, כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים", או יתירה מזו, כמסקנת הגמרא: "מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים", דהיינו ש"שכר הוא להם"⁴ — עם זאת נחשבת קריאה מוקדמת זו לבני הכפרים, לקריאת המגילה בזמנה.

אוצר התכונה

כלומר, קריאת המגילה בימים אלו — י"א י"ב י"ג — אף שהתקנה ניתקנה לצורך ה"גברא", הרי היא פועלת גם על ה"חפצא" (קריאת המגילה). קריאת המגילה לבני הכפרים בימים אלה היא בזמנה כראוי, וכמשמעות לשון הגמרא⁵, שתקנה זו שאנשי כנסת הגדולה תקנו לצורך בני הכפרים — למדוה ברמז מהפסוק⁶ "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם — זמנים הרבה תקנו להם". דהיינו הקריאה בימים י"א י"ב י"ג שוה לקריאה בימים י"ד וט"ו, וכלולים ב"זמניהם".

ולכן, לשון המשנה הוא "מגילה נקראת" ולא "קורין את המגילה", כי קריאת המגילה בימים אלה היא לא רק מצד היתר שהתירו חכמים ל"גברא", אלא המגילה עצמה זהו זמן קריאתה.

(לקוטי שיחות כא, עמ' 198)

זמני קריאת המגילה — בעבודת ה'

שלש חלוקות יש לענין זמן קריאת המגילה¹, כרכים המוקפים חומה, עיירות גדולות וכפרים. ויש לבאר את ענינם ברוחניות ובעבודת ה':

כרך המוקף חומה — עבודתו מוגנת מפני צר ואויב.

(6) ט, לא.
(1) מגילה ב, א.

(4) רש"י שם.
(5) מגילה שם.

עיר מושב — עבודתו יוצרת. הוא בונה מכון לשכתו יתברך. ומכיון שהוא בן עיר אין הוא זקוק לחרוש² ולזרוע, ואינו צריך להמתין עד שיצמחו הגידולים בשדה. עבודתו היא לבנות מן היש והמוכן בעולם — דירה ועיר, "עיר אלוקינו".

כפר — עליו לחרוש היטב את הקרקע הקשה של הסתר העולם, על מנת שיוכל לזרוע גידולים וכדומה.

ובכללות העולמות כך הוא החלוקה (בלשון החסידות): כרך — מרמז לעולם הבריאה, שם היא עבודת ה"שרפים". עיר גדולה — יצירה, העבודה היא של "חיות הקודש". וכפר — עולם העשיה, ובו היא עבודת ה"אופנים".

^{אוצר החכמה} ההבדל בין שלש מדריגות אלו בכוחות ועבודת האדם:

עבודת בן הכרך באה על ידי המוחין — התבוננות והשגת אלוקות, ולכן יש תענוג בעבודה זו, הנובעות מהשגת אלוקות, בדוגמת עבודת השרפים, שעל ידי השגתם באלוקות הרי הם "נשרפים" ומתבטלים מכליון ותשוקה לאלוקות.

עבודת בן ה"עירות הגדולות" באה מצד המדות — אהבת ה' ויראת ה'. עבודה זו קשורה עם עולם היצירה, שם מאירים מדותיו של הקב"ה, ולכן העבודה של חיות הקודש היא "ברעש גדול", מגודל ותוקף ההתפעלות מהמדות.

העבודה של "בני הכפרים" — אופנים, היא בעולם העשיה. והעבודה היא בבחינת "הודאה". והשגת התבוננות השכל וכן התעוררות המדות שבלב — היא רק כפי המידה הנצרכת להביא לידי "הודאה". וזה שגם עבודתם היא "ברעש גדול" אין זה משום הרגש הלב, אלא בדוגמת בן הכפר שבא לראות את המלך³.

ואף שבעבודת בני הכפרים — בעשיה — לא ניכרת אלוקות

(3) חגיגה יב, ב.

(2) ענין החרישה בעבודה — ראה לקוטי תורה מסעי צו, ד. האזינו עה, ד.

בהתגלות (בתפיסת השכל או בהתלהבות הלב), שלכן עבודתם ופעולתם היא רק באופן של "הודאה" — עם זאת גם בעבודתם ישנו הביטול לאלוקות. ואדרבה, הביטול בבחינת "הודאה" בלבד, כפי שהוא אצל ה"אופנים", הינו במידה מסוימת עמוקה יותר מהביטול והעבודה של "שרפים" הנובעת מצד ההבנה וההשגה באלוקות. לכן דוקא האופנים הם שאומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו"⁴, כי על ידם נפעלת ההמשכה של "כבוד ה' ממקומו" יותר ממה שנפעל על ידי עבודת ה"שרפים".

(לקוטי שיחות כא. עמ' 202)

מגילת אסתר – נסים מלובשים בטבע

נסי פורים אף שהיו בצורה מופלאה עד לכדי "ונהפוך הוא", מצב היהודים נהפך מן הקצה אל הקצה, ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" — עם זאת היו הנסים "מלובשים" בלבושי הטבע. אסתר נעשית מלכה, מרדכי יושב בשער המלך ומציל את המלך מהתנקשות, אסתר משתדלת אצל המלך כדי שיבטל את הגזירה, וכפי שמפורט הסיפור במגילה.

ומבואר בדרושי חסידות¹ שדוקא במדרגה התחתונה ביותר — ה"מטה מטה ביותר" — מתבטא ה"גבוה גבוה ביותר", ועל דרך זה הוא גם בנסים: הנסים המלובשים בטבע מקורם באור נעלה ביותר שאינו יכול להתגלות. וכיון שאין הם יכולים לבוא לידי גילוי — מוסתרים הם בתוך לבוש הטבע.

ולמרות שאינו בא בגלוי ממש, הרי אור זה הוא אור שבגדר גילוי, ואינו בהסתר מוחלט — לכן גם ה"לבושים" שבהם מלובשים

(1) ראה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פרק יב ואילך.

(4) ראה חולין צא, ב. ובפירוש רש"י שם.

לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם (ט, לא)

על פסוק זה דרשו רז"ל¹: "בזמניהם — זמנים הרבה תקנו להם", ומכאן הרמז לדין המשנה "מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו". וזאת, למרות שמדובר רק בתקנת חכמים, שתיקנו זמני קריאה אלה לבני הכפרים מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים.

כלומר, דיוק הלשון בגמרא מלמד שקריאת המגילה בימים אלו, י"א י"ב וי"ג, שתיקנו חכמים עבור אנשים מסוימים, נחשבת גם כן לקריאה בזמנה. ואף על פי שעיקר זמן הקריאה הוא בי"ד וט"ו, בכל זאת גם הימים י"א י"ב וי"ג הם בגדר "זמניהם", ולא רק כמו גדר של תשלומין למי שאינו יכול לקרוא את המגילה בזמנה.

ואם כן, דין הקריאה בימים אלו אינו דומה לדין המובא בירושלמי² ש"כל החודש כשר לקריאת המגילה", וכן נפסק להלכה³ לענין המפרש בים ואינו יכול להמתין עד יום י"ד. שכן, המקור לדינו של הירושלמי הוא פסוק אחר — "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה"⁴, שמשמעותו היא שבמשך כל החודש יש לו ל"גברא" אפשרות לקיים את החיוב של "ימי הפורים", ואין החיוב נובע מה"חפצא" של הזמן, שהרי ימי החודש, החל מתחילת החודש, אינם עצם הזמן של קריאת המגילה.

ויש לומר שיש "נפקא מינה" להלכה בין ימים אלה — י"א י"ב וי"ג — לשאר הימים מתחילת החודש: אם בנוסף לקריאת המגילה מוטל על האדם חיוב לקיים מצוה אחרת שגם זמנה הוא ביום זה, איזו מצוה הוא צריך להקדים? וכאן מתבטא ההבדל בין הימים שבתחילת החודש לימים י"א, י"ב וי"ג. בימים שמתחילת החודש, עליו להקדים את המצוה האחרת, שהרי זמנה הוא היום ואילו לענין

(1) מגילה ב, א.

(3) שולחן ערוך אורח חיים סימן תרפח

סעיף ז.

(4) ט, כב.

(2) מגילה פרק א, הלכה א.

קריאת המגילה עדיין אין ימים אלו עצם זמנם, אך כאשר מדובר בימים י"א י"ב י"ג — יש מקום לומר שעליו להקדים את קריאת המגילה.

(לקוטי שיחות כא, עמ' 200)

**לקים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם
מרדכי היהודי ואסתר המלכה (ט, לא)**

בפסוק זה כתוב שימי הפורים נקבעו על ידי מרדכי ואסתר, ואילו להלן¹ כתוב בפסוק "ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר" — ש"דברי הפורים" הם תוצאה מ"מאמר אסתר" בלבד?

ויש לומר ששני הפסוקים מדברים על שני ענינים שונים:

נאמר בגמרא² "שלחה להם אסתר לחכמים, קבעוני לדורות". כלומר, אסתר ביקשה לקבוע את ימי הפורים "ליום טוב ולקרייה, להיות לי לשם"³. כמו כן, נאמר שם "שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות". כלומר, אסתר ביקשה שמגילה זו שנקראת על שמה, תיכתב "עם שאר הכתובים"⁴. הרי שבקשות אלה נשלחו לחכמים ע"י אסתר לבדה, בלי השתתפותו של מרדכי.

אבל בירושלמי⁵ נאמר: "מרדכי ואסתר כתבו אגרת ושלחו לרבותינו. שכן אמרו להם, מקבלין אתם עליכם שני ימים הללו בכל שנה". כלומר, גם מרדכי וגם אסתר שלחו לחכמים את הבקשה הזו לקבוע את ימי הפורים.

לכאורה יש כאן מחלוקת בין הבבלי לירושלמי — האם רק אסתר שלחה לחכמים את הבקשה לקבוע את ימי הפורים, או שגם מרדכי הצטרף לבקשה.

(1) פסוק לב.

(2) מגילה ז, א.

(3) רש"י שם ד"ה קבעוני.

(4) רש"י בפסוק לב.

(5) מגילה פרק א, הלכה ה.